

14. Сорокин, В. В. К понятию правовой системы // Правоведение. – 2003. – № 2. – С. 4–14.
15. Теорія держави і права (опорні конспекти): Навч. посіб. – 3-є вид., змін. й доп. – К.: Алерта, 2014. – 608 с.
16. Скакун, О.Ф. Теория государства и права: Учебник для вузов. – Х.: Консум, 2000. – 703 с.
17. Див.: Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський та ін.; за ред. О.В. Петришина. – Х.: Право, 2014. – 368 с.
18. Правовая система социализма: понятие, структура, социальные связи: в 2-х кн.: Кн. 1 /А.М. Васильев, О.А. Гаврилова, С.Л. Зивс, В.П. Казимирчук, В.Н. Кудрявцев и др., под ред. А.М. Васильева. – М.: Юрид. лит., 1986. – 368 с.

ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ОБСЯГІВ ВІКТИМІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В СВІТЛІ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Христич І. О.

кандидат економічних наук, доцент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

1. Відповідно до стратегії євроінтеграції нашої держави, адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає в зближенні національного законодавства із сучасною європейською системою права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в межах ЄС, сприятиме поступовому зростанню рівня життя населення. Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом (ЄС) до держав, які мають намір вступити до нього. *Acquis communautaire* в дослівному перекладі з французької – «надбання Співтовариства». Цей термін відображає особливості правової природи Європейського Союзу і фактично є правовою системою Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними). Така система створювалась та розвивалась протягом майже 50 років та містить понад 14 тисяч різних видів правових актів і майже 9 тисяч рішень Суду ЄС. Адаптація законодавства України до *acquis communautaire* Європейського Союзу, передбачена статтею 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і їх державами-членами (далі – УПС), є однією із головних складових політики європейської інтеграції України, а також – одним з найважливіших аспектів співробітництва України та ЄС. Стаття 51 визначає 16 пріоритетних сфер адаптації: митне пра-

во; законодавство про компанії; банківське право; бухгалтерський облік компанії, податки, у тому числі непрямі, інтелектуальна власність; охорона праці, фінансові послуги; правила конкуренції; державні закупівлі; охорона здоров'я та життя людей, тварин, рослин; довкілля, захист прав споживачів; технічні правила і стандарти; транспорт; енергетика, у тому числі ядерна. Окрім того, ст. 51 передбачає, що Україна докладатиме зусиль з метою забезпечення поступової сумісності свого законодавства із законодавством Співтовариства, але не визначає, якого ступеню наближення слід досягти.

При цьому необхідно підкреслити, що адаптація законодавства України до законодавства ЄС відбувається відповідно до положень Закону України про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу від 18 березня 2004 року № 1629-IV [6].

2. Принциповою для дослідження злочинності як системи є наступна обставина: щодо будь-якої множинності об'єктів хибним є твердження, що їх об'єкти не мають внутрішніх відношень, тому що завжди можна прийняти за відношення відстань між частинами об'єктів. [10, с. 254].

Якщо ж злочинність визнати системним явищем, тоді вона як предмет кримінології і як об'єктивне явище може окреслитися не тільки кількісними характеристиками (показниками), але й функціональними механізмами, з'ясуватися її функціональними причини. Відтак з'явиться можливість більш точно прогнозування і моделювання криміногенних тенденцій суспільства. З урахуванням цієї інформації заходи запобігання злочинності можна зробити цілеспрямованими і більш ефективними [2, с. 106 – 107].

3. Згідно засад системного методу новий рівень розуміння співвідношення віктимності до злочинності запропонував В. О. Туляков [9, с. 254 – 257]. На його думку, властивість їх взаємовизначення і взаємопереходу розкривається описаними в теорії синергетики законами й закономірностями самоорганізації системи суспільного організму. Залишивши осторонь усталені погляди попередників, які тривалий час розкривали цю проблему в механізмі «злочинець – жертва», він обґрунтовує взаємодію віктимності і злочинності як однорівневих явищ у механізмі функціонування соціуму. Науковець захищає свою точку зору, згідно з якою ці два поняття виступають своєрідними формами адаптації процесу девіантності до змін соціальної структури. Практичне значення такого міркування виявилось у пропозиції В. О. Тулякова переорієнтувати правоохоронну політику на потенційного потерпілого та на його захист

Як відомо, 22 лютого 1990 р. уряд Англії опублікував «Хартію жертв злочинів». З тих пір у всьому світі відзначають цю дату як День підтримки жертв злочинів. У вересні 1985 р. сьомий конгрес ООН з попередження злочинності та поведіння з правопорушниками затвердив Декларацію основних принципів правосуддя для жертв злочину і зловживання владою. 29 листопада 1985 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла цю декларацію, вперше розробивши універсальні принципи підтримки і захисту жертв злочинів та зловживань владою. [1]. Зараз у більшості країн світу прийняті і діють закони, які спрямовані на захист потерпілих від кримінальних дій, їх соціальну реабілітацію, компенсацію матеріальної та моральної шкоди. У світі діє до 200 програм допомоги потерпілим

від злочинів. Ці програми реально допомагають людям впоратися зі стресом, вийти з кризи та одержати матеріальну допомогу і моральну підтримку.

4. Реалії сьогодення свідчать про те, що в кримінальному провадженні в Україні переважна більшість потерпілих для захисту своїх прав не користується послугами адвоката з різних підстав. Це призводить до того що потерпілий позбавляється можливості одержати відшкодування шкоди завданої злочинцем. В Україні, на жаль, робляться лише окремі спроби й окремі заяви щодо намірів відшкодування шкоди, завданої злочинними посяганнями. Реально більш-менш послідовно виконуються тільки правові акти про відшкодування шкоди, завданої зловживанням владою при здійсненні правосуддя [4; 5], а також жертвам політичних репресій минулих років [7]. Усі інші потерпілі від злочинів залишаються без будь-якої підтримки держави та правового захисту [3, с. 5; 299]. Основною причиною такого стану є кризове становище економіки держави і недосконалість чинного законодавства.

А. Ф. Зелінський слушно зауважував, що для вирішення цієї проблеми хоча б частково необхідно прискорити розробку і прийняття законів про захист прав потерпілих від злочинів. Зокрема, він пропонував враховувати досвід інших країн: значно розширити процесуальні права потерпілого як учасника процесу: висловлювати свою позицію щодо розмірів і способів відшкодування збитків, вимагати від суду рішення про забезпечення особистої безпеки і безпеки членів його сім'ї, під час відбування злочинцем покарання враховувати позицію потерпілого при застосуванні до засудженого умовно-дострокового звільнення і заміни покарання більш м'яким; з метою забезпечення особистої безпеки потерпілого повідомляти йому, де саме засуджений відбуває покарання, коли і на якій підставі його звільнено; покласти на адміністрацію виправно-трудових установ обов'язок повідомляти потерпілому про втечу засудженого з установи, де він відбував покарання.

5. Зрозуміло, що завжди кількість осіб, які постраждали від злочинів і стали його жертвою значно більше ніж потерпілих від злочинів, тому що значна кількість не звертається з різних підстав до правоохоронних органів і не повідомляють про те, що вони стали жертвою того чи іншого злочину. В деяких випадках органи кримінальної юстиції штучно зменшують не тільки кількість зареєстрованих фактів злочинних посягань, а не визнають особу потерпілою від злочину. Це, на жаль, зустрічається і в інших країнах світу. У більшості розвинутих країн світу з метою встановлення реальних обсягів потерпілих від злочину проводяться щорічні масові опитування громадян країни органами влади з метою встановлення реальних обсягів латентної віктимності населення. На жаль, в Україні такого широкомасштабного опитування населення не відбувається.

6. Опитування громадян з метою встановлення обсягів латентної віктимності було проведено протягом 2012 р. сектором дослідження проблем злочинності та її причин Науково-дослідним інститутом вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса, що також підтвердило висновок про високий рівень латентної віктимності в нашій країні. Практично третина з потерпілих не звертається до правоохоронних органів з різних підстав. Про це свідчать і результати досліджень інших вчених [8]. Без встановлення його реального обсягу латентної віктимності

населення країни говорити про те, що в Україні відбувається реальний захист прав потерпілих від кримінальних правопорушень навряд чи можна. А це в свою чергу заважає адаптація законодавства України до законодавства ЄС, що зараз є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики.

Література:

1. Декларация основных принципов правосудия для жертв преступлений и злоупотребления властью: 29 нояб. 1985 г. [Электронный ресурс]: резолюция 40/34 Генеральной Ассамблеи ООН: Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_114.
2. Методы исследований и организация экспериментов / под ред. проф. К. П. Власова. – Х.: Издательство «Гуманитарный Центр», 2002. – 256 с.
3. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) [Текст] / Колектив авторів. За заг. ред. Ю. В. Баулина, В. І. Борисова. – Х.: Вид-во Кроссроуд, 2008. – 364с.
4. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів Закон України від 23 грудн. 1993 р. № 3781-XII [Текст]// Відом. Верховн. Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50.
5. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Закон України від 23 грудн. 1993 р. № 3782-XII [Текст]// Відом. Верховн. Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51.
6. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1629-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.
7. Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні. Закон України від від 17 квітн. 1991 р. № 962-XII [Текст]// Відом. Верховн. Ради України. – 1991 – № 22. – Ст. 262.
8. Тільки 62 % жертв злочинів звертаються до міліції [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.irf.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=38479:-62-&catid=20:news-law&Itemid=61 – Заголовок з екрану.
9. Туляков В. О. Віктимологія (соціальні та кримінологічні проблеми) / В. О. Туляков. – Одеса: Юрид. літ., 2000. – 336 с.
10. Холл А. Д., Фейджин Р. Е. Определение понятия системы / А. Д. Холл, Р. Е. Фейджин // Исследования по общей теории систем: Сб. переводов – М.: Прогресс, 1969. – 520 с.